

Моніторинг
практичного психолога Маркушівського ліцею
Бигич Марини Юріївни
за результатами дослідження процесу адаптації учнів 5 класу
до навчання у школі.
2022 – 2023 н. р.

Перехід учня з початкової школи до другого ступеня супроводжується низкою специфічних проблем, що потребують особливої уваги. Складність цього періоду зумовлена, насамперед, сукупністю психофізіологічних та особистісних змін, які відбуваються у внутрішньому світі дітей на межі 3-4 і 5-х класів. До того ж, нові умови навчання в середній школі пред'являють більш високі вимоги до інтелектуального розвитку учня, підвищують темпи навчальної діяльності. Усе це викликає напруження психіки дитини і може призвести до перевтоми, високого рівня тривожності, труднощів у соціально-психологічній адаптації.

Для попередження можливих негативних явищ на даному етапі розвитку особистості школяра, виявлення труднощів адаптації психологічною службою проведено спеціальне психологічне дослідження.

Мета дослідження – виявлення потенційної «групи ризику», тобто дітей, чиє подальше навчання та виховання пов'язані із суттєвими труднощами (діти з емоційними розладами, порушеннями поведінки, зниженням рівня навчальних досягнень).

Завдання дослідження – дослідити такі адаптаційні процеси:

- процес міжособистісної взаємоадаптації між окремими членами класного колективу, між колективом і кожним учителем;
- процес реадаптації раніше сформованих і переадаптації актуалізованих міжособистісних контактів учнів у змінених, оновлених обставинах навчання;
- внутрішні процеси самопристосування учнів у змінених умовах шкільного життя.

Для досягнення поставленої мети була розроблена **Програма дослідження**, яка складається із:

- Тест на визначення загальної самооцінки;
- Анкета для учнів (оцінювання рівня шкільної мотивації й адаптації);
- Анкета для учнів «Я і мій клас» (визначення морально-психологічного клімату в класі);
- Діагностики структури взаємин в учнівському колективі, виявлення «зірок» та «знехтуваних» (Соціометрія);

- Тест «Сприйняття групи індивідом» (оцінка відносин підлітка з класом)
- Діагностики шкільної тривожності (методика Філіпса).

Допомогти дітям найменш болісно пройти період адаптації до нових умов, пов'язаних зі зміною зовнішніх обставин і внутрішніми змінами - важливе завдання для всіх дорослих, що беруть участь у навчанні й вихованні школярів.

Розуміючи важливість вчасного виявлення дезадаптації учнів та залучення всіх учасників навчально-виховного процесу до її недопущення або подолання психологічною службою проводиться психологічна просвіта батьків і вчителів. Такі заходи дають можливість полегшити процес адаптації, уникнути деформації формування особистості, утрати контакту з дітьми і зниження мотивації до навчання.

Дослідження проводилося протягом вересня-листопада 2022 року. Обстеженню підлягали учні 5 класу (класний керівник – Строкатюк Інна Романівна).

Загальна кількість досліджуваних - 7 осіб.

Із них: дівчаток – 4, хлопчиків – 3.

У результаті дослідження на визначення загальної самооцінки було виявлено, що 57% учнів мають високу самооцінку. Такі учні, як правило, виявляються необтяженими «комплексом неповноцінності». Особистість адекватно реагує на зауваження інших і рідко сумнівається у своїх діях. Характеризує впевнену у своїх діях людину. 43% учнів мають середній рівень самооцінки. Такі учні рідко страждають від «комплексу неповноцінності» і лише час від часу стараються пристосуватися до думки інших.

За результатами дослідження мотивації та адаптації до навчання в школі було з'ясовано, що у 43% учнів позитивне ставлення до школи, але школа приваблює позашкільними справами. У 43% досліджуваних ставлення до себе як до школяра несформоване. Решта учнів (14%) – ставлення до себе як до школяра практично сформоване.

За даними дослідження оцінки відносин підлітка з класом, в класі переважає колективістський тип сприйняття індивідом класу. Досліджувані сприймають клас як самостійну цінність. На першому місці постають проблеми класу та його окремих членів. Спостерігається зацікавленість як в успіхах кожного, так і класу вцілому, прагнення зробити свій внесок у групову діяльність. Проявляється потреба в колективних формах роботи. У решти учнів класу проявляється індивідуалістичний тип сприйняття. Вони ставляться до класу нейтрально або сприймають його як перешкоду для своєї діяльності. Клас не є окремою цінністю, що проявляється в ухиленні від

співпраці із членами групи, в наданні переваги одноосібній роботі, обмеженню контактів.

За результатами дослідження по тесту шкільної тривожності Філіпса у 57% учнів класу підвищена тривожність (показник рівня тривожності до 57%). У решти досліджуваних (43%) рівень тривожності менше 50%. У Попцової У., Когая Н., Василюка М., Оленюк А. спостерігається переживання соціального стресу, на тлі якого розвиваються їх соціальні контакти; страх самовираження (негативні емоційні переживання ситуацій, пов'язаних із потребою саморозкриття, подання себе іншим демонстрації своїх можливостей), страх невідповідності очікуванням оточення (для них є значущість інших людей в оцінюванні своїх результатів, учинків, думок, тривога з приводу оцінок, які дають навколишні, очікування негативного оцінювання). В Попцової є проблеми і страхи у стосунках з вчителями, що знижує успішність навчання дитини в школі та загальна тривожність в школі. В Когая спостерігається низька фізіологічна опірність стресові. У Нагорнюк С. та Селєзньова М. спостерігається загальна тривожність у школі більше 50%, страх самовираження та проблеми і страхи у стосунках з учителями. В Бигич Д. яскраво виражений страх самовираження, страх ситуації перевірки знань (негативне ставлення й переживання тривоги у ситуаціях перевірки знань, досягнень та можливостей), а також страх невідповідності очікуванням оточення.

При обробці та інтерпретації результатів дослідження на визначення морально- психологічного клімату в класі, можна зробити висновок, що клас більш дружній, ніж недружній. Половина учнів вважає, що в класі є лідер та авторитет. Більшість учнів проводять вільний час у школі разом. Дружать між собою і хлопці захищають дівчат. Вміють самоорганізовуватись для виконання колективних справ. Не з усіма добрі стосунки у класі, з деякими напружені та конфліктні. В класі є позитивні традиції. А також відбувалися заходи, які запам'яталися надовго. Сформовані мікрогрупи на позитивних засадах. Мікроклімат у класі сприяє доброму настрою. На виконання ризикованого завдання учні пішли б не з усіма, а лише з окремими. При освоєнні важкого матеріалу при потребі, або проханні можуть допомагати деякі учні.

При виявленні соціометричного статусу учня до зони ізольованих потрапив Селєзньов, до зони знехтуваних – Василюк М., Оленюк А., до зон бажаних – Когай Н., Бигич Д., Нагорнюк С. і до зони зірок – Попцова У.

Рекомендації вчителям та батькам при взаємодії з тривожними дітьми:

1. Дотримуйтеся позитивної моделі виховання: емоційне тепле ставлення батьків і педагогів, постійна щира увага до потреб та інтересів дитини, не ігноруйте почуттів дитини, якомога менше зауважень.

2. Враховуючи підвищену чутливість до зовнішнього оцінювання тривожних дітей:

- не акцентуйте уваги на невдачах;
- давайте право на помилку;
- опитування тривожних дітей варто робити всередині уроку;
- не порівнюйте дитину з оточенням, лише із самою собою, з власним результатом;
- оцінюйте тільки дію, вчинок, а не всю особистість;
- не соромте прилюдно, не принижуйте гідності, не вимагайте прилюдного каяття.

3. Сприяйте підвищенню самооцінки дитини:

- частіше хваліть, але не за здібності, а за зусилля, старання;
- частіше звертайтеся на ім'я;
- не ставте завищених вимог;
- введіть щоденний ритуал «Бюро гарних новин»;
- заведіть у класі «Банк успіху», озвучуйте здобутки, досягнення учнів;
- сприяйте підвищенню соціального статусу дитини серед однолітків;
- створюйте педагогічні ситуації гарантованого успіху;
- допомагайте виявляти себе, самостверджуватися в різних аспектах шкільного життя.

4. Забезпечте підтримку перед травматичними подіями і під час них:

- заздалегідь обговоріть, як відбуватиметься контрольна, моніторинг;
- обирайте зручний для дитини спосіб перевірки знань (письмо чи на одинці з вчителем);
- частіше застосовуйте візуальну (погляд) і тактильну (дотик) підтримку;
- намагайтесь знизити значущість ситуації, відмовитися від порівняння себе з іншими і бажання бути вищим;
- використовуйте позитивне підкріплення під час відповіді.

5. Уникайте виникнення зайвих, необов'язкових психотравматичних ситуацій (не примушуйте виступати на сцені, олімпіадах).

6. Не експлуатуйте надмірну відповідальність тривожних дітей, не давайте доручень, пов'язаних із підвищеною відповідальністю (особливо – за інших дітей).

7. Залучайте тривожних дітей до корекційних занять з психологом (відпрацювання конструктивних засобів поведінки у складних ситуаціях,

засвоєння прийомів подолання хвилювання, тривоги; зміцнення впевненості у собі, розвиток самооцінки і мотивації).

За результатами вивчення стану адаптації учнів 5 класу в основній школі рекомендовано:

Вчителям-предметникам:

- урахувати вікові та індивідуальні психологічні особливості учнів 5 класу;
- використовувати у своїй роботі принцип наступності між початковою та основною школою;
- запобігати груповій критиці дитини або її діяльності, а також порівняння її помилок з успіхами інших учнів;
- порівнювати якість роботи дитини тільки з її попередніми результатами;
- надавати емоційну підтримку учням словами, поглядом, жестами; демонструвати віру в успіх дитини, акцентувати увагу на успіхах, перемогах;
- підтримувати і заохочувати прояви активності в роботі на уроці у скutih, сором'язливих, тривожних дітей, підвищувати їхній статус у класі;
- посилити мотиваційну складову уроку, впроваджувати у своїй роботі засоби стимулювання та заохочення дітей до пізнавальної діяльності;
- розвивати рефлексивні уміння учнів, формувати навички самоконтролю та самооцінки;
- застосовувати різні види, форми та стратегії для залучення до співпраці батьків для вироблення однакових поглядів на процес розвитку, виховання та навчання.

Класному керівнику:

- постійно працювати над згуртуванням дитячого колективу;
- будувати спілкування в некритичній формі, формуючи адекватну самооцінку;
- піднімати статус ізольованого та знехтуваного учня (давати доручення, стимулювати, схвалювати його досягнення, створювати умови для співпраці з однокласниками);
- продовжувати співпрацювати з учителями-предметниками, батьками учнів, практичним психологом, бібліотекарем;
- провести години спілкування, бесіди, ділові ігри, тренінги, пов'язані з школою і проблемами вихованців, направлені на формування впевненої поведінки, подолання агресивності та грубої поведінки.

Під час відвідування уроків була оцінена робота вчителів-предметників щодо їхньої психолого-педагогічної майстерності. Майже на всіх уроках спостерігається сприятлива психологічна атмосфера, доброзичливе ставлення

поєднується з вимогливістю вчителів до учнів. За результатами дослідження надані рекомендації класному керівнику, батькам щодо індивідуального підходу до кожної дезадаптованої дитини відповідно до причин труднощів адаптації.

Взаємодія і наступність початкової і середньої школи у підтримці та підвищеній увазі до учнів, систематичне висвітлення даної проблеми на педрадах, нарадах, психологічний семінар-практикум для вчителів, які викладають у 5 класі, щодо гуманізації взаємин з учнями, робота класного керівника, виступи психолога на батьківських зборах – усе це є ефективною системою роботи щодо профілактики дезадаптації п'ятикласників.

Практичний психолог

Бигич М.Ю.